

Δημιουργία Ντοκιμαντέρ με θέμα: Ο κοινωνικός αποκλεισμός των προσφύγων.

Πτυχιακή Εργασία.

Φοιτητής: Μαυροφίδης Αιμιλιανός
Επιβλέπων Καθηγητής: Ιωάννης Σκοπετέας

Εισαγωγή

Το 2015 ήρθα σε άμεση επαφή με τα προσφυγικά και μεταναστευτικά κύματα που ήλθαν στο νησί εκείνη τη περίοδο. Ουσιαστικά το προσφυγικό ως γεγονός ήταν πλέον κομμάτι που υπήρχε στη καθημερινότητά μου τόσο σαν ντόπιος όσο και σαν φοιτητής στη Λέσβο και θεώρησα πως με αφορούσε άμεσα. Έτσι, μου ήρθε και η ιδέα της δημιουργίας ενός ντοκιμαντέρ με θέμα το προσφυγικό.

Αρχικά δεν είχα διακρίνει συγκεκριμένα το θέμα το οποίο ήθελα να ερευνήσω και για το τι ακριβώς θα ήθελα το ντοκιμαντέρ να μιλάει. Με τον καιρό παρόλα αυτά διέκρινα αρκετές αντιφάσεις στο πώς η τοπική κοινωνία εκλάμβανε αυτή τη κατάσταση (του προσφυγικού/μεταναστευτικού). Μεγαλύτερη εντύπωση μου έκανε το πώς η κοινωνία της Λέσβου λειτουργούσε με τέτοιο τρόπο που απέκλειε αυτές τις ομάδες ανθρώπων αντί να τις συμπεριλαμβάνει. Θεωρητικά μια νεωτερική κοινωνία αφήνει τις παραδόσεις και αναζητάει το νέο, όταν όμως το νέο έρχεται με τη μορφή του ξένου (πρόσφυγα ή μετανάστη) το αποκλείει. Όσο ο καιρός περνούσε όλο και περισσότεροι κόσμος ασχολούνταν και ερευνούσε θέματα που αφορούσαν το προσφυγικό.

Όσο περνούσε ο καιρός, ερχόμουν σε επαφή με διάφορους πρόσφυγες και μετανάστες έως να βρεθεί εκείνος που θεωρούσα κατάλληλο για το ντοκιμαντέρ, έτσι, γνώρισα το Ζαχαρία. Αρχικά με τη γνωριμία που είχα με το Ζαχαρία, υπήρχε η δυνατότητα δημιουργίας ενός ντοκιμαντέρ, κυρίως γιατί είχαμε αναπτύξει μια σχέση εμπιστοσύνης και έτσι θα μπορούσα να έχω πρόσβαση σε περισσότερες πτυχές της ζωής του, κατά συνέπεια λοιπόν θα μπορούσα και να τις καταγράψω. Δυστυχώς όμως, καθώς ο Ζαχαρίας δεν είχε ανανεώσει τα έγγραφα διαμονής του στη Λέσβο έγκαιρα, συνελήφθη από την αστυνομία και παρέμεινε έγκλειστος στο hotspot της Μόριας για τρεις μήνες. Έτσι αναγκάστηκα να αναζητήσω κάποιο άλλο πρόσωπο που θα είχε τη διάθεση να πάρει μέρος στο ντοκιμαντέρ. Κατέληξα λοιπόν στον Ίμαν αλλά, καθώς τα περιθώρια ήταν πλέον μικρά επέλεξα τελικά να καταγράψω μια συνέντευξη στην οποία ο Ίμαν θα αφηγούταν την ιστορία του αλλά και το πώς βιώνει σαν πρόσφυγας τον κοινωνικό αποκλεισμό.

Για του παραπάνω λόγους επέλεξα μια κοινωνιολογική προσέγγιση επί του θέματος με θεωρίες που μελετάνε κυρίως το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού (Bauman), των βασικών ανθρωπίνων αναγκών (Maslow) βιβλιογραφικές πηγές που αναλύουν έννοιες όπως αυτές τις προκατάληψης (Hughes, Kroehler) αλλά και συλλογές επιστημονικών άρθρων που μελετάνε διάφορες πτυχές της μετανάστευσης στην Ελλάδα και στην Νότια Ευρώπη (King, Lazaridis, Tsardanidis). Με τις παραπάνω αλλά και άλλες διαδικτυακές πηγές που θα αναφερθούν στη βιβλιογραφία περιόρισα τη θεματολογία της παρούσας πτυχιακής εργασίας στον κοινωνικό αποκλεισμό των προσφύγων και μεταναστών και στο τι αποτελέσματα έχει αυτός στις ζωές τους.

Στην Ελλάδα οι προσφυγικές/μεταναστευτικές ροές εντάθηκαν «δραστικά» το 2015. Με βάση την έρευνα του UNHCR¹ (βλ. πίνακες 1 και 2) το 2015 εισήλθαν είκοσι φορές περισσότεροι πρόσφυγες/μετανάστες στη Λέσβο φτάνοντας τους 856.723 σε σχέση με τον αριθμό του 2014 που έφτανε τους 41.065. Το μεγαλύτερο μέρος των προσφυγικών και μεταναστευτικών ροών ενώ είχαν φτάσει ήδη στη Τουρκία, ερχόντουσαν σε επαφή με λαθρεμπόρους οι οποίοι τους υπόσχονταν πέρασμα στην Ελλάδα από τη θάλασσα με φουσκωτές βάρκες², παρόλα αυτά, υπήρχαν και περιστατικά κατά τα οποία πρόσφυγες και μετανάστες βρήκαν πέρασμα στην Ελλάδα από χερσαία κομμάτια³. Συγκεκριμένα στη Λέσβο οι πρόσφυγες/μετανάστες που εισέρχονται φιλοξενούνται κατά κύριο λόγο στο hotspot⁴ που βρίσκεται στη Μόρια, όπου γίνεται η καταγραφή και η έκδοση των σχετικών εγγράφων για τους πρόσφυγες ή στο κέντρο φιλοξενίας που βρίσκεται στο Καρά Τεπέ. Παράλληλα με αυτά, για την καλύτερη διαχείριση της κατάστασης λειτουργούν και άλλες δομές φιλοξενίας στο νησί τόσο από Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ), όσο και από αυτοδιαχειριζόμενες δομές αλληλεγγύης. Οι συνθήκες, σύμφωνα με όλες τις μαρτυρίες διεθνών αλλά ελληνικών οργανισμών, στο hotspot της Μόριας (βλ. εικόνα 1) είναι αποπνικτικές και κάθε άλλο παρά ανθρώπινες τόσο για τους ίδιους τους πρόσφυγες όσο για και για τους εθελοντές και τους αλληλέγγυους που δουλεύουν εκεί, στη κατάσταση αυτή παίζει πολύ σημαντικό ρόλο και το γεγονός ότι το hotspot της Μόριας είχε σχεδιαστεί για την φιλοξενία από 2.000 έως 3.000 ατόμων και όχι 4.000 που φιλοξενούσε για παράδειγμα τον Φεβρουάριο του 2017 ενώ αυτή τη περίοδο (2018) φιλοξενεί περίπου 7.000, αυτή η συνθήκη έχει πλέον παγιωθεί και οι χώροι φιλοξενίας καλούνται να λειτουργήσουν απέναντι σε έναν αριθμό ατόμων για το οποίο δεν είχαν σχεδιαστεί. Με τη σειρά της η συμφωνία Ελλάδας-Τουρκίας για κλειστά σύνορα, σημαίνει πως ο αριθμός αυτός μάλλον θα μεγαλώνει καθώς παρά τις μειωμένες ροές, οι

¹ <https://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean/location/5179>, Ημερομηνία τελευταίας επίσκεψης 17/7/2018

² <https://www.bbc.com/news/av/world-europe-34183454/migrant-crisis-the-syrians-exploited-by-people-smugglers-in-turkey>, Ημερομηνία τελευταίας επίσκεψης: 17/7/2018

³ <https://www.aljazeera.com/news/2018/04/180413132840764.html>, Ημερομηνία τελευταίας επίσκεψης 17/7/2018

⁴ https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-information/docs/2_hotspots_el.pdf, Ημερομηνία τελευταίας επίσκεψης: 17/7/2018

πρόσφυγες και μετανάστες που ήταν ήδη στο νησί κατά ένα μεγάλο βαθμό δεν μπορούν να φύγουν παρά από πολύ συγκεκριμένες περιπτώσεις (λ.χ. άδεια ώστε να ταξιδέψουν στην Αθήνα ή κάποιο άλλο κομμάτι της χερσαίας Ελλάδας, όπου και σε αυτή τη περίπτωση συνεχίζουν να είναι ουσιαστικά παγιδευμένοι στην Ελλάδα) ή σε περιστατικά κατά τα οποία κάποια άτομα απελαύνονται καθώς ύστερα από μελέτη της περίπτωσης τους δεν δικαιούνται άσυλο.

Εικόνα 1⁵

⁵ Τα δικαιώματα της φωτογραφίας ανήκουν στον Kevin McElvaney και έχει παραχωρηθεί άδεια για τη χρήση τους στην συγκεκριμένη εργασία.

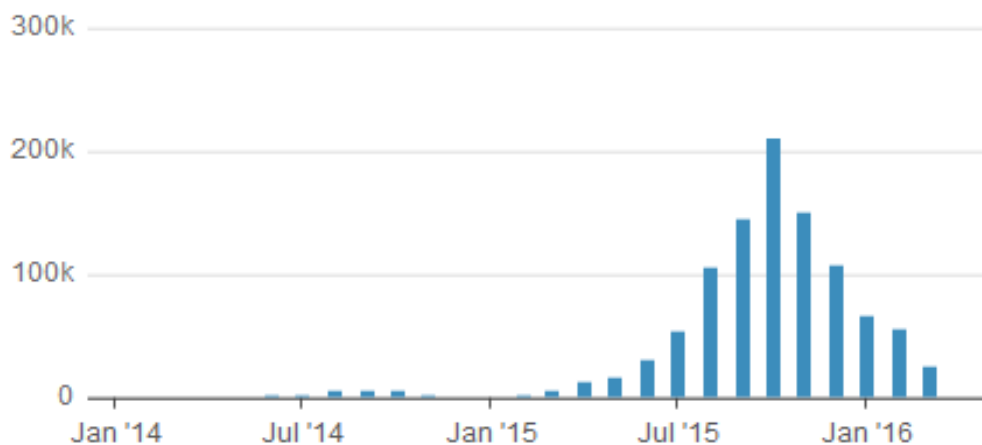
Εικόνα 2⁶

Previous years	Sea arrivals	Dead and missing
2017	29,718	54
2016	173,450	441
2015	856,723	799
2014	41,038	405

Πίνακας 1

⁶ Τα δικαιώματα της φωτογραφίας ανήκουν στον Πέτρο Τσακμάκη και έχει παραχωρηθεί άδεια για τη χρήση τους στην συγκεκριμένη εργασία.

Sea arrivals by month

Πίνακας 2

Αξίζει να αναλύσουμε το πώς και το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού των προσφύγων αλληλεπιδρά σε σχέση με την γενική γνώμη της κοινωνίας για το προσφυγικό/μεταναστευτικό. Καταρχήν, η μορφή οργάνωσης της κοινωνίας, αποτελείται από δομές οι οποίες οργανώνουν τα πρόσωπα τα οποία θεωρητικά, έχουν την δυνατότητα να λάβουν μέρος σε κοινωνικές διαδράσεις, όταν λοιπόν σε κάποιο πρόσωπο ή σε κάποια ομάδα προσώπων δεν δίνεται αυτή η δυνατότητα, μιλάμε για περίπτωση αποκλεισμού. Πιο απλά, στη περίπτωση των προσφύγων και των μεταναστών, δεν τους δίνεται η δυνατότητα ούτε να λάβουν αποφάσεις, ούτε να λάβουν μέρος στην διεργασία που ακολουθείται για να ληφθούν οι αποφάσεις, δηλαδή, εάν και το συγκεκριμένο θέμα τους αφορά, στους ίδιους δεν δίνεται ο λόγος σε αυτό το θέμα. Ουσιαστικά, μπορούμε να θεωρήσουμε ως τη μόνη μορφή επικοινωνίας από τους πρόσφυγες και τους μετανάστες προς την κοινωνία τις διαδηλώσεις, τις απεργίες πείνας και τις πορείες που κάνουν πρόσφυγες και μετανάστες καθώς, χρησιμοποιούν αυτές τις δράσεις για να περάσουν κάποιο μήνυμα (της απελπισίας τους, της αγανάκτησης τους κοκ), αλλά επί το πλείστον δεν φαίνεται να υπάρχει κάποιος δέκτης για να λάβει το μήνυμά τους. Το συγκεκριμένο φαινόμενο, κατά κύριο λόγο οφείλεται στη προκατάληψη που έχει η κοινωνία (στη συγκεκριμένη περίπτωση η κοινωνία της Λέσβου) απέναντι στους πρόσφυγες και μετανάστες. Είναι κάτι που είναι εύκολο κανείς να το διακρίνει αρκεί να παρατηρήσει το πώς λειτουργούν κάποιοι *προκατειλημμένοι* κάτοικοι της Λέσβου

απέναντι σε πρόσφυγες και μετανάστες, από το πώς τους κοιτάνε μέχρι τα σχόλια που κάνουν και γενικότερα τη άποψη που έχουν διαμορφώσει για αυτή την ομάδα ανθρώπων. Έχουν υπάρξει αρκετές προσπάθειες ερμηνείας αυτού του φαινομένου (της προκατάληψης), αυτή που ξεχωρίζει και ίσως ταιριάζει καλύτερα στη περίπτωση που μελετάμε, κάνει λόγο για τρεις παράγοντες που προκαλούν αυτή τη συμπεριφορά. Πρώτον, το αίσθημα της ανωτερότητας που νιώθουν τα μέλη μιας ομάδας απέναντι σε μια μειονότητα (στη προκειμένη περίπτωση οι ντόπιοι απέναντι στους πρόσφυγες/μετανάστες). Δεύτερον, η ιδέα πως τα άτομα που ανήκουν στη μειονότητα, είναι διαφορετικά και ξένα, τρίτον η αντίληψη πως η κυρίαρχη ομάδα, είναι η μόνη ομάδα που μπορεί να διεκδικεί προνόμια και ανέσεις, δικαιώματα κ.ο.κ. Τέταρτον, ο φόβος μήπως η μειονότητα, σχεδιάζει να ανατρέψει την κυρίαρχη ομάδα από τη θέση της και πλέον η δεύτερη χάνει όλα αυτά τα προνόμια που έχει υπό την κατοχή της (Blumer 1968⁷). Οι παραπάνω καταστάσεις είναι εύκολα παρατηρήσιμες ενώ ακόμη αυτές ακριβώς οι διακρίσεις και οι ιδέες (πως δηλαδή οι ντόπιοι είναι καλύτεροι από τους πρόσφυγες και τους μετανάστες, πως οι τελευταίοι είναι βάρβαροι ενώ οι πρώτοι είναι πολιτισμένοι, πως σκοπεύουν να «αφανίσουν» την Ελλάδα κ.ο.κ) είναι από τις κύριες αιτίες που οδηγούν στον αποκλεισμό. Για τον Bauman το φαινόμενο του αποκλεισμού καθώς και της διάκρισης είναι προϊόν της νεοτερικότητας. Αναφέρει πως ουσιαστικά μέσω του μηχανισμού της νεοτερικότητας δημιουργούνται «περιττοί» άνθρωποι, πιο συγκεκριμένα αναφέρει: *«Το να είναι κανείς «περιττός», σημαίνει να είναι υπεράριθμος, αχρείαστος, άχρηστος... Το να χαρακτηρίζεται κανείς περιττός σημαίνει ότι έχει απορριφθεί επειδή ήταν ήδη αναλώσιμος.»*⁸. Ο Bauman τον μηχανισμό οποίος είναι υπεύθυνος για την διάκριση ανάμεσα σε «χρήσιμους» και «περιττούς» ανθρώπους, τον ονομάζει Μεγάλο Αδερφό. Παλαιότερα ο Μεγάλος Αδερφός εξέταζε τα υποκείμενα της κοινωνίας με σκοπό να βρει τυχόν υποκείμενα τα οποία είχαν «παραστρατίσει» από τα αποδεκτά χαρακτηριστικά της κοινωνίας και να τα επιστρέψει στον «ίσιο» δρόμο. Ο νέος Μεγάλος αδερφός από την άλλη είναι εντελώς διαφορετική περίπτωση, δουλειά του είναι επίσης να εξετάζει τα άτομα μια κοινωνίας αλλά αντίθετα με τον παλιό Μεγάλο Αδερφό, τα αταίριαστα άτομα τα εξορίζει ή αλλιώς τα αποκλείει. Να αποκλείει όσους είναι διαφορετικοί, όσους για οποιοδήποτε λόγο θεωρούνται λιγότερο ικανοί και να τους

⁷ Όπως αναφέρεται από τον M. Hughes, C. J. Kroehler 2007, σελ. 391

⁸ Όπως αναφέρεται από Z. Bauman, 2005, σελ. 27

αποκλείει με τέτοιο τρόπο που η εκ νέου επιστροφή τους στη κοινωνία είναι αδύνατη. Με λίγα λόγια ένα κριθείς από τον νέο Μεγάλο Αδελφό ως περιττός, η κοινωνία θα σε θεωρεί για πάντα ως περιττό και η μοίρα σου θα είναι αποκλειστικά στα χέρια αυτού του μηχανισμού διάκρισης. Αυτό ακριβώς γίνεται και με τους πρόσφυγες και τους μετανάστες τόσο στη Λέσβο όσο και στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Καθώς η κοινωνία θεωρεί πως οι πρόσφυγες και οι μετανάστες δεν ακολουθούν τις αξίες, τις επικοινωνιακές συνήθειες και συμπεριφορές που με τον καιρό έχουν καθιερωθεί και πλέον θεωρούνται χαρακτηριστικά που θα πρέπει να είναι αυτονόητα για τον καθένα που θέλει να λέγεται μέλος τη κοινωνίας, λειτουργεί ως Μεγάλος Αδερφός (η κοινωνία) και τους αποκλείει ολοκληρωτικά. Τους αποκόπτει από κάθε δράση και δραστηριότητα της κοινωνίας και τους απομακρύνει σε έναν χώρο ο οποίος δεν «ενοχλεί» την κοινωνία (στη περίπτωση μας, οι δομές φιλοξενίας παίρνουν αυτό το ρόλο). Μπορούμε λοιπόν να πούμε πως οι πρόσφυγες και οι μετανάστες παίζουν το ρόλο μιας εναλλακτικής ή αναλώσιμης ομάδας ανθρώπων, για την οποία το μέλλον μοιάζει αβέβαιο καθώς δεν τους δίνεται η δυνατότητα να κάνουνε οτιδήποτε είτε για να το εξασφαλίσουν είτε για να το αλλάξουν. Περιγράφει επίσης, πως αυτές οι καταστάσεις, των *περιττών ανθρώπων* (είτε αυτά τα άτομα είναι άνεργοι, είτε είναι άποροι και άστεγοι ή στη δική μας περίπτωση πρόσφυγες και μετανάστες), δεν μας αφοράν όσο δεν τις βιώνουμε καθημερινά ή δεν ανήκουμε οι ίδιοι σε αυτή την ομάδα. Με πιο απλά λόγια, για κάποιους κατοίκους, όσο το πρόβλημα των προσφύγων και των μεταναστών δεν είναι (βιωματικά) δικό τους πρόβλημα τότε δε τους αφορά, παρόλο που δεν μπορούν ούτε οι ίδιοι να εγγυηθεί στους εαυτούς του πως κάποια στιγμή στο μέλλον δεν θα βρεθούνε σε μία αντίστοιχη κατάσταση. Ακόμη, υπάρχει μια σύγχυση ανάμεσα στους όρους που χρησιμοποιούνται για τις διάφορες μορφές μετανάστευσης ή προσφυγιάς. Πλέον ο μόνος τρόπος για να εισέλθει κάποιος στη χώρα (στη περίπτωση μας μιλάμε για παράτυπα εισερχόμενα στη χώρα άτομα) και να παραμείνει νόμιμα, είναι να δικαιούται άσυλο, να είναι δηλαδή πρόσφυγας πολέμου (βλ. Θεωρητικό πλαίσιο, Προσφυγικό), παρ' όλα αυτά παρατηρούμε μια πόλωση και μία γενίκευση. Ανεξαρτήτως του λόγου για τον οποίο κάποιος έχει εισέλθει και παραμένει στη χώρα, είτε παράνομα (χωρίς να δικαιούται άσυλο) είτε «νόμιμα», αφού τους έχει παραχωρηθεί άσυλο, συνηθίζεται να χρησιμοποιείται ο χαρακτηρισμός «*λαθρομετανάστης*» για όλους. Ο όρος

αυτός, χρησιμοποιείται κυρίως για να περιγράψει τη παραβατικότητα των προσώπων, τη διαφορά κουλτούρας (κάτι το οποίο τρομάζει μια μερίδα ντόπιων) το ότι αυτά τα άτομα δεν υπακούουν στους νόμους της Ελλάδας, στο πώς τελικά, όσο παράνομα είναι αυτά τα άτομα άλλο τόσο δεν «ανήκουν» στη χώρα και οι γηγενείς δεν τους θέλουν εδώ. Τόσο οι παράνομοι μετανάστες όσο και οι πρόσφυγες που δικαιούνται άσυλο, τοποθετούνται όλοι κάτω από την ίδια ομπρέλα της «λαθρομετανάστευσης». Ο συγκεκριμένος όρος δεν θεωρείται δόκιμος και μπορεί να είναι μειωτικός σύμφωνα με εισαγγελία του Αρείου Πάγου, προτρέπεται αντί αυτού να χρησιμοποιούνται οι όροι: «παράτυπα εισερχόμενα στη χώρα άτομα», «πρόσφυγες», «μετανάστες», «οικονομικοί μετανάστες», «αιτούντες άσυλο». Με τη χρήση του όρου «λαθρομετανάστης, ανεξαρτήτως της κατηγορίας και των χαρακτηριστικών της κάθε περίπτωσης, παρατηρείται μια αρνητική αντιμετώπιση προς όλους τους πρόσφυγες και τους μετανάστες από πολλούς κατοίκους. Ακόμη με αυτή την αντιμετώπιση δημιουργείται και στους ίδιους τους πρόσφυγες ένα αίσθημα κατωτερότητας καθώς έτσι τους αντιλαμβάνεται η κοινωνία της Λέσβου, δηλαδή ως κατώτερους, με άλλα λόγια φαίνεται πως η ίδια η κοινωνία μέσω των μηχανισμών της δημιουργεί και παγιώνει τη συγκεκριμένη αυτή ταυτότητα για τους πρόσφυγες και τους μετανάστες ανεξαρτήτως των χαρακτηριστικών που μπορεί να έχει η κάθε περίπτωση. Το παραπάνω φαινόμενο (του αποκλεισμού) έχει σημαντικό αντίκτυπο στη παραμονή των προσφύγων και των μεταναστών που φιλοξενούνται στη Λέσβο, αλλά, έχει επίσης μεγάλη σημασία και για τους ίδιους τους ντόπιους (Θα αναφερθώ συγκεκριμένα για το κομμάτι της ντόπιας κοινωνίας στο κεφάλαιο: «Τοπική κοινωνία και Προσφυγικό ζήτημα»).

Εικόνα 3⁹

Αρχικά για τους πρόσφυγες και μετανάστες, αυτός ο αποκλεισμός έχει άμεση επίδραση τόσο στη ψυχολογία τους όσο και στην ζωή τους γενικότερα. Πέραν ότι οι συνθήκες στον χώρο που φιλοξενούνται είναι απάνθρωπες (και συγκεκριμένα το hotspot της Μόριας έχει χαρακτηριστεί ως το χειρότερο camp προσφύγων¹⁰), η συγκεκριμένη ομάδα μέσω αυτής της κατάστασης (του αποκλεισμού) φαίνεται σταδιακά να παρουσιάζει μια αδυναμία στο να ανταπεξέλθει και σε άλλες βασικές ανάγκες που έχει. Η «πυραμίδα του Maslow» εξηγεί ακριβώς αυτό το φαινόμενο. Η θεωρία της πυραμίδας του Maslow εξέφρασε μια αρχική προσπάθεια κωδικοποίησης και ταξινόμησης των βασικών αναγκών των προσώπων, όπου απεικονίζονται οι ανάγκες των προσώπων με ιεραρχική κατάταξη, από κάτω (θεμελιώδεις ανάγκες) προς τα επάνω. Στη βάση της πυραμίδας βρίσκονται οι φυσικές ανάγκες (π.χ. διατροφή, στέγαση, ένδυση), ακολουθεί η ασφαλής διαβίωση (προστασία από φυσικές απειλές ή ψυχολογική κακοποίηση), η αίσθηση του ανήκειν (η αποδοχή σε κάποια κοινότητα προσώπων, αλλά και η αγάπη, φιλία, σχέσεις οικειότητας γενικά), η υπόληψη και η εκτίμηση (από την κοινότητα που βρίσκεται στο προηγούμενο επίπεδο, συμπεριλαμβανομένης και της

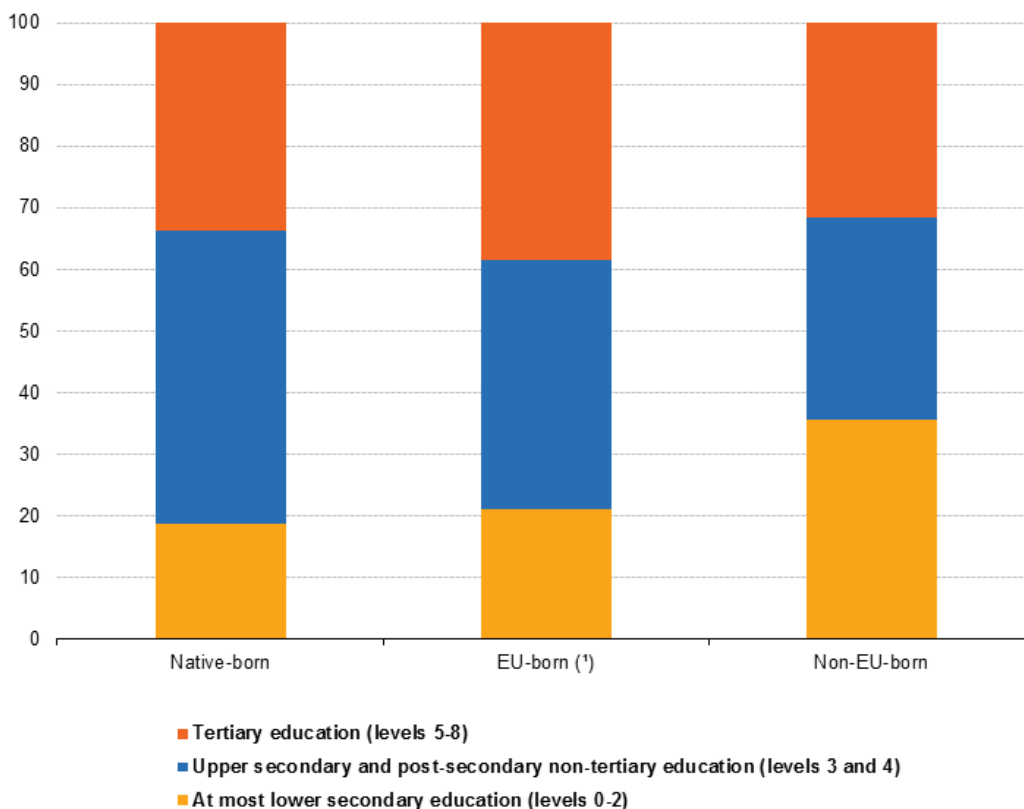
⁹ Τα δικαιώματα της φωτογραφίας ανήκουν στον Kevin McElvaney και έχει παραχωρηθεί άδεια για τη χρήση τους στην συγκεκριμένη εργασία.

¹⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=8v-OHi3iGQI> Ημερομηνία τελευταίας επίσκεψης 29/8/2018

αυτοεκτίμησης), και στην κορυφή της πυραμίδας ο Maslow τοποθέτησε την αυτο-πραγμάτωση (τη δυνατότητα του προσώπου να πραγματοποιήσει τους στόχους του). Μπορούμε να παρατηρήσουμε πως αν όχι σε όλες τις βαθμίδες της πυραμίδας, τότε στις περισσότερες, η ομάδα αυτών των ανθρώπων (προσφύγων και μεταναστών) υστερεί. Αρχικά, το γεγονός πως, ο αριθμός των προσφύγων και μεταναστών είναι κατά πολύ μεγαλύτερος από τον αριθμό που οι υποδομές (που υπάρχουν μέχρι στιγμής) μπορούν να καλύψουν όσο και οι δυσχερείς συνθήκες σε κάποια από τα κέντρα φιλοξενίας, αφήνει αρκετούς από αυτούς χωρίς στέγη ή χωρίς να δικαιούνται επίδομα. Αυτό σημαίνει πως είτε θα χρειαστεί να βρουν κάποιο δωμάτιο να νοικιάσουν, είτε θα μείνουν στο δρόμο. Κάποιοι από τους μετανάστες και πρόσφυγες που θα μείνουν στο δρόμο, εάν δε βρεθεί κάποια κοινωνική κουζίνα ή κάποια άλλη βοήθεια ώστε να καλύψουν τη διατροφή τους, θα χρειαστεί να πληρώσουν οι ίδιοι αυτά τα έξοδα. Βέβαια καθώς αρκετοί από τους μετανάστες και τους πρόσφυγες είναι ήδη πολύ καιρό στη Λέσβο, είναι πολύ πιθανό κάποια στιγμή τα χρήματα τα οποία είχαν να τελειώσουν, αυτό σημαίνει ότι κάποιοι από αυτούς για να φάνε οι ίδιοι ή ακόμη και η οικογένειες τους, στη περίπτωση που δε μπορούν να βρουν κάποια άλλη λύση, θα κλέψουν εάν χρειαστεί για να ζήσουν. Όλα τα παραπάνω, φαίνεται πως η ξενοφοβική μερίδα των ντόπιων είτε τα αγνοεί είτε δεν είναι σε θέση να τα αντιληφθεί ώστε να κατανοήσει περεταίρω τη κατάσταση και το γιατί κάποια άτομα από αυτές τις ομάδες καταλήγουν σε τέτοιες πράξεις, για αυτούς τους ντόπιους όλοι οι πρόσφυγες και μετανάστες έχουν πραβατικό χαρακτήρα. Περαιτέρω, από τους πρόσφυγες και τους μετανάστες που φιλοξενούνται, είτε σε hotspot, είτε σε δομές φιλοξενίας, σε πολύ λίγους από αυτούς δίνεται η δυνατότητα να διαδράσουν με την τοπική κοινωνία, αλλά και όταν η διάδραση υπάρχει, γίνεται τελικά μεταξύ τους (μεταξύ προσφύγων και μεταναστών) εντός των κέντρων κράτησης κατά κύριο λόγο, ακόμη αυτή η διάδραση δεν αποφέρει πάντοτε τα επιθυμητά ή αποδεκτά αποτελέσματα. Στο γεγονός αυτό σημαντικό ρόλο παίζουν οι συνθήκες που επικρατούν στο χώρο που τους φιλοξενεί, όμως σημαντικό ρόλο παίζουν και οι μεταξύ τους διαφορές, καθώς πολύ συχνά στον ίδιο χώρο αναγκαστικά φιλοξενούνται άτομα με διαφορετικές κουλτούρες και πολιτισμούς πράγμα το οποίο δεν είναι πάντα καλό καθώς μπορεί να οδηγήσει σε διαφορές μεταξύ τους¹¹. Όσο για το

¹¹ <http://www.ekathimerini.com/229106/article/ekathimerini/news/hundreds-of-kurds-refuse->

κομμάτι της αυτο-πραγμάτωσης που βρίσκεται στη κορυφή της «πυραμίδας του Maslow», κάποιοι από τους πρόσφυγες και τους μετανάστες που έρχονται είναι κάτοχοι πτυχίου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (βλ. πίνακα 3) ή γενικότερα έχουν κάποιο επίπεδο μόρφωσης ή και επαγγελματικής κατάρτισης. Παρόλα αυτά δεν τους δίνεται η δυνατότητα να εφαρμόσουν τις γνώσεις τους σε κάποια απασχόληση ή ακόμη να τις αναπτύξουν περαιτέρω. Γενικότερα, για όλους όσους ανήκουν σε αυτή την ομάδα (πρόσφυγες και μετανάστες) ισχύει το ίδιο. Δηλαδή, ανεξαρτήτως του τι θα μπορούσαν να προσφέρουν, τα όνειρα που έχουν, τους στόχους και τα θέλω τους, δε τους δίνεται ούτε η δυνατότητα της προσφοράς στη κοινωνία, αλλά, ούτε και η δυνατότητα της εξέλιξης τους σε προσωπικό επίπεδο. Έτσι, ουσιαστικά επαληθεύεται και η θεωρία του Bauman για περιττούς ανθρώπους, γιατί, αφού σε αυτή η ομάδα ανθρώπων δεν δίνεται η δυνατότητα της προσφοράς και της διάδρασης με τη κοινωνία, καθιστάτε (η ομάδα) από την ίδια την κοινωνία ως αχρείαστη/άχρηστη. Βεβαίως αυτό με τη σειρά του σημαίνει πως με αυτή την αδράνεια που πρέπει να υπομείνουν οι πρόσφυγες, τόσο σε προσωπικό επίπεδο όσο και σε κοινωνικό, μπορεί να είναι αρκετά προβληματικό για τους ίδιους και ο καθένας από αυτούς να το διαχειρίζεται διαφορετικά, αρκετές είναι οι φορές που είχαν υπάρξει απόπειρες αυτοκτονίας από πρόσφυγες και μετανάστες (έχουν υπάρξει και περιπτώσεις όπου ανήλικα προσφυγόπουλα ηλικίας 10 ετών έχουν κάνει απόπειρα αυτοκτονίας), που παρέμεναν στα κέντρα υποδοχής και φιλοξενίας.

(*) Other than in the reporting Member State.

Πίνακας 3

Στις αρχές του 2015 με τις πρώτες ροές προσφύγων και μεταναστών, κατά κύριο λόγο η Λέσβος αλλά και κάποια ακόμη νησιά του Ανατολικού Αιγαίου (Χίος, Σάμος, Κως) ήρθαν αντιμέτωπα με κάτι πρωτόγνωρο, τη προσφυγική/μεταναστευτική κρίση. Καθώς οι τοπικές κοινωνίες βρέθηκαν αντιμέτωπες με αυτό το φαινόμενο, αρκετοί ντόπιοι διάλεξαν να σταθούν αλληλέγγυοι απέναντι στους πρόσφυγες και τους μετανάστες και κάποιοι άλλοι να εναντιωθούν. Οι πρώτοι βοηθούσαν με όποιο τρόπο μπορούσαν, είτε πρακτικά, είτε με κάποια οικονομική ενίσχυση ή ακόμη με δωρεές τροφίμων, ρούχων κ.ο.κ.

Ψαράδες από την Σκάλα Συκαμινιάς καθημερινά διέσωζαν πρόσφυγες και μετανάστες από την θάλασσα, οι ηλικιωμένοι του χωριού τους φιλοξενούσαν ή ακόμη ανελάμβαναν προσωρινά και τα παιδιά τους (των προσφύγων), ντόπιοι συνέδραμαν σε κοινωνικές κουζίνες και παράλληλα με αυτούς στον ίδιο χώρο δραστηριοποιούταν τόσο ΜΚΟ όσο και άλλες οργανώσεις ή ξένοι αλληλέγγυοι. Από την άλλη μεριά κάποιοι μέσω αυτής της κρίσης βρήκαν ευκαιρία να εκμεταλλευτούν πρόσφυγες και μετανάστες με σκοπό να βγάλουν κέρδος. Υπήρξαν αρκετά περιστατικά εκμετάλλευσης προσφύγων και μεταναστών από ντόπιους, όπως φαίνεται και από αστυνομικά δελτία της εποχής, για παράδειγμα δεν ήταν λίγες οι φορές που περίπτερα χρέωναν το μπουκαλάκι με το νερό σε υπερβολικές τιμές, καταστήματα στα οποία μπορεί να πήγαιναν οι πρόσφυγες για να πιούνε κάτι χρεώνανε τη φόρτιση του κινητού ή ακόμη και τη χρήση της τουαλέτας, σε όλα αυτά βέβαια οι γηγενείς ή ακόμη οι τουρίστες τύγχαναν διαφορετικής αντιμετώπισης καθώς για εκείνους δεν υπήρχαν τέτοιες χρεώσεις. Φαίνεται ακόμη ότι η ίδια αυτή μερίδα ντόπιων αδυνατεί να κοιτάξει το πραγματικό πρόβλημα, το γιατί δηλαδή αυτοί οι άνθρωποι έρχονται εδώ, γιατί είναι πρόσφυγες πολέμου, γιατί είναι πολιτικοί πρόσφυγες, γιατί είναι οικονομικοί μετανάστες, τους ενοχλεί απλά η παρουσία τους. Αυτό έχει να κάνει τόσο με τη πόλωση που έχει δημιουργηθεί από τις ήδη δυσμενείς (οικονομικές) συνθήκες που επικρατούν στην Ελλάδα, όσο και από τις προσωπικές ξενοφοβικές αντιλήψεις που μπορεί να έχουν κάποιοι.

Είναι επίσης αξιοσημείωτη η άνοδος που παρατηρήθηκε στο ξενοφοβικό κόμμα της Χρυσής Αυγής (Χ.Α.) στον νομό Λέσβου. Στις εκλογές νομού Λέσβου τον Ιανουάριο του 2015 η Χ.Α. είχε λάβει το 4.65% από τις συνολικές ψήφους ενώ το Σεπτέμβριο του 2015 έλαβε το 8.34% των συνολικών ψήφων στο Νόμο Λέσβο σχεδόν διπλασιάζοντας το ποσοστό της, ενώ πιο συγκεκριμένα για την πόλη της Μυτιλήνης έλαβε 9.75%. Το γεγονός αυτό είναι αρκετά ανησυχητικό καθώς αυτή η αύξηση παρατηρείται σχεδόν ταυτόχρονα με την εμφάνιση των πρώτων προσφυγικών ροών στο νησί και μπορεί να ερμηνευτεί με διάφορους τρόπους. Μιλώντας όμως αντικειμενικά, αυτή η άνοδος της ΧΑ μάλλον αποτελεί συνδυασμό αρκετών παραγόντων και δεν είναι κάτι απλό, ωστόσο η ρητορική του συγκεκριμένου πολιτικού οργανισμού πλέκεται γύρω από ξενοφοβικές θέσεις και μπορεί εύλογα να υποστηριχθεί ότι η εκλογική άνοδος του συνδέεται με την ένταση των προσφυγικών/μεταναστευτικών ροών αλλά

και σε συνδυασμό με την αδυναμία του κρατικού μηχανισμού να αντιμετωπίσει το συγκεκριμένο ζήτημα, στο τελευταίο θα αναφερθούμε αργότερα.

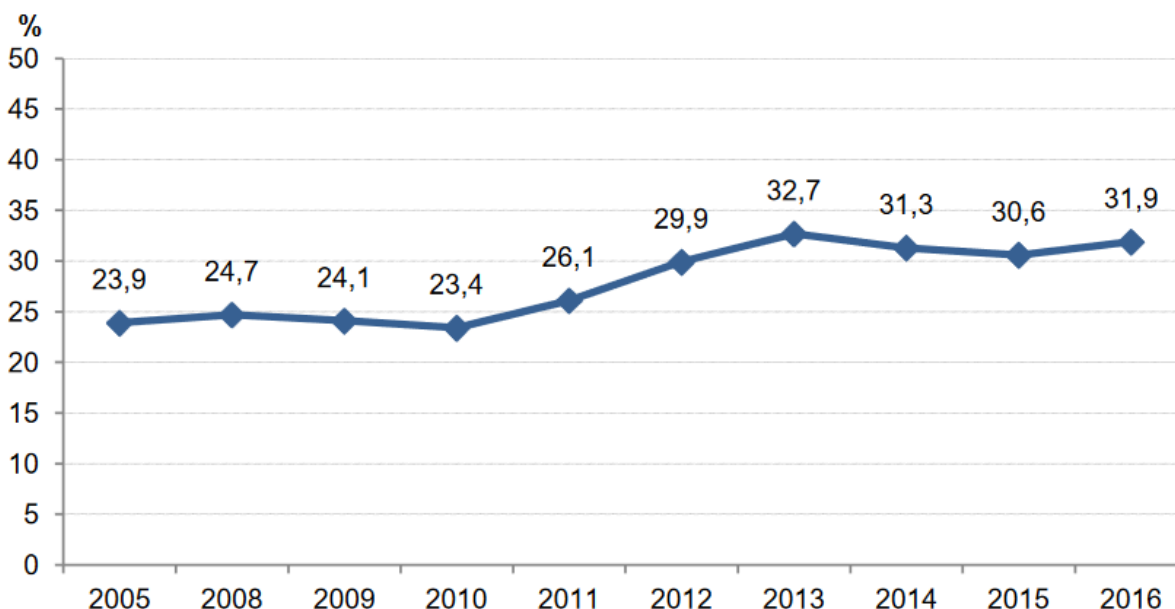
Αξίζει ακόμη να λάβουμε υπόψη και το εξής, από το 2008, η Ελλάδα μπήκε σε κατάσταση οικονομικής κρίσης, η κρίση αυτή και ό,τι η ίδια επέφερε δημιούργησε με τη σειρά της μια ανθρωπιστική κρίση την οποία αρκετοί Έλληνες βιώνουν μέχρι και σήμερα. Έχουν υπάρξει πολλές περιπτώσεις όπου σπίτια στα οποία κατοικούν οικογένειες έχουν βρεθεί χωρίς ρεύμα αφού αδυνατούσαν να πληρώσουν το λογαριασμό της ΔΕΗ και γενικότερα μια σημαντική μερίδα Ελλήνων με την οικονομική κρίση βρέθηκε ξαφνικά στο κατώφλι της φτώχειας. (βλ. πίνακες 4 και 5¹²)

Πίνακας 4

¹² <http://www.statistics.gr/documents/20181/0be9db06-57ca-4735-94a7-5ace22670a9c>
Ημερομηνία τελευταίας επίσκεψης 20/9/2018

Γράφημα 5. Βάθος (χάσμα) κινδύνου φτώχειας: 2005, 2008-2016

Πίνακας 5

Η ανθρωπιστική κρίση σύμφωνα με τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) ορίζεται ως εξής: «Ως ανθρωπιστική κρίση, σύμφωνα με τον ΟΗΕ, είναι κατανοητή μια κατάσταση κατά την οποία υπάρχει μια ασυνήθιστη και γενικευμένη απειλή για την ανθρώπινη ζωή, την υγεία ή τη διαβίωση. Οι κρίσεις αυτές εμφανίζονται συνήθως στο πλαίσιο μιας υφιστάμενης κατάστασης έλλειψης προστασίας, κατά την οποία μια σειρά από προ-υπάρχοντες παράγοντες (φτώχεια, ανισότητα, έλλειψη πρόσβασης σε βασικές υπηρεσίες) επιδεινώνονται από μια φυσική καταστροφή ή ένοπλη σύρραξη, πολλαπλασιάζοντας τις καταστροφικές συνέπειες.»

Μπορούμε λοιπόν να πούμε τόσο εμπειρικά όσο και με ερευνητική τεκμηρίωση (βλ. πίνακες 4 και 5) ότι μέσω αυτής της κρίσης αρκετοί Έλληνες άλλα και αλλοδαποί που κατοικούσαν στην Ελλάδα δεν ήταν σε θέση να ανταπεξέλθουν τόσο σε βασικές ανάγκες όσο και σε ευρύτερες «κοινωνικές υποχρεώσεις», το γεγονός αυτό με τη σειρά του έκανε την κατάσταση πιο δυσμενή (βλ. επίσης σελ. 5, «Πυραμίδα του Maslow»). Μεγάλο ρόλο στην συνεχόμενη άνοδο της ξενοφοβίας στο νησί έπαιξε και το γεγονός πως οι κρατικοί μηχανισμοί δεν ήταν σε θέση να ανταπεξέλθουν σε αυτή τη κατάσταση (προσφυγική και μεταναστευτική κρίση) τόσο λόγω

έλλειψης στελεχιακού δυναμικού και έλλειψης κονδυλίων όσο και λόγω υποεκτίμησης της κατάστασης (και το τι θα μπορούσε μακροπρόθεσμα αυτή να επιφέρει) σε τοπικό και εθνικό επίπεδο, όσο και σε Ευρωπαϊκό. Όπως γνωρίζουμε για παράδειγμα, το hotspot της Μόριας έχει υποδομές για να φιλοξενεί περίπου 2.500 πρόσφυγες και μετανάστες και ο αριθμός των φιλοξενούμενων το 2017 είχε φθάσει έως και περίπου 6.500. Αυτή η ανεπάρκεια των κρατικών μηχανισμών (που δικαίως θα μπορούσαμε να πούμε ότι ελήφθησαν εξ απήνης) ερμηνεύθηκε από την τοπική κοινωνία ως κρατική αδιαφορία ή και αδυναμία της κυβέρνησης και έδωσε χώρο στην ξενοφοβική προπαγάνδα να αναπτυχθεί. Τέλος, ο φόβος που υπήρξε από μερίδα ντόπιων καθώς και ψευδείς ειδήσεις που αναπαράγονταν (περί ισλαμοποίησης του νησιού ή ότι υποθετικά οι μετανάστες και πρόσφυγες είναι επί το πλείστον φορείς νοσημάτων κτλ) λειτούργησαν πολλαπλασιαστικά στην εξάπλωση της ξενοφοβίας. Έτσι λοιπόν όλα αυτά σε συνδυασμό, φαίνεται ότι παγίωσαν την αντίληψη της συγκεκριμένης ξενοφοβικής μερίδας ντόπιων. Ακόμη, φαίνεται πως σε σχέση με το 2015, όλο και περισσότεροι ντόπιοι, αρχικά αμέτοχοι, δεν είναι πλέον σε θέση να διαχειριστούν την κατάσταση και αρκετοί από αυτούς στρέφονται και οι ίδιοι σε τέτοιες ξενοφοβικές αντιλήψεις ακόμη και κάποιοι που παλαιότερα ένιωθαν αλληλέγγυοι απέναντι στους πρόσφυγες και τους μετανάστες. Αυτό μπορούμε να πούμε πως οφείλεται στο ότι το προσφυγικό/μεταναστευτικό πλέον κούρασε μια συγκεκριμένη μερίδα ντόπιων και τελικά, τους έφερε στο σημείο να τρέφουν και οι ίδιοι μια αντιπάθεια προς τους πρόσφυγες και μετανάστες. Βλέπουμε πως ένα κομμάτι της ντόπιας κοινωνίας αντιλαμβάνεται όλη τη κατάσταση αρνητικά, χωρίς όμως να υπολογίζει τι επιπτώσεις θα έχει ο αποκλεισμός των προσφύγων και των μεταναστών στην ίδια τη (ντόπια) κοινωνία.

Παρατηρούμε λοιπόν δύο διαφορετικές κοινωνικές ομάδες, μια των κατοίκων της Λέσβου και την δεύτερη των προσφύγων και μεταναστών να έρχονται ουσιαστικά σε μια αντιπαράθεση. Η αντιπαράθεση αυτή κατά κύριο λόγο πυροδοτείται γιατί και οι δύο ομάδες βρίσκονται σε μια θέση στην οποία δυσκολεύονται ή αδυνατούν να ανταπεξέλθουν σε βασικές τους ανάγκες (βλ. πυραμίδα του Maslow). Από τη μία οι κάτοικοι της Λέσβου, έχουν να αντιμετωπίσουν τις οικονομικές δυσκολίες που έχουν πλέον παγιωθεί λόγω της οικονομικής κρίσης που υπάρχει στην Ελλάδα, με περιστατικά κατά τα οποία κάτοικοι έμειναν χωρίς νερό ή

αναγκάστηκαν να κλείσουν τις επιχειρήσεις τους, καθώς δεν μπορούσαν να ανταπεξέλθουν στις ιδιαίτερα βαριές οικονομικές υποχρεώσεις τους, ενώ παράλληλα, ήρθαν και αντιμέτωποι με την προσφυγική/μεταναστευτική κρίση. Έτσι, πέραν από συγκεκριμένες ξενοφοβικές ομάδες ντόπιων, κάποιιοι που ήταν αλληλέγγυοι στους πρόσφυγες και στους μετανάστες τελικά κουράστηκαν καθώς και οι ίδιοι δεν μπορούσαν να αντιμετωπίσουν την οικονομική κρίση και ό,τι αυτή επέφερε, δεν είναι πλέον σε θέση να σταθούν αλληλέγγυοι στη δεύτερη ομάδα και ουσιαστικά μεταφράζουν την παρουσία αυτής της ομάδας ως απειλή. Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως σε αυτό έπαιξαν και μεγάλο ρόλο κάποιες ατομικότητες από τους πρόσφυγες και τους μετανάστες που είχαν παραβατική συμπεριφορά, σε συνδυασμό με την αδυναμία στη προκειμένη περίπτωση της τοπικής κοινωνίας να αντιληφθεί πως αυτές οι ατομικότητες δεν εκπροσωπούν ολόκληρο τον πληθυσμό των προσφύγων και μεταναστών. Από την άλλη πλευρά βρίσκονται οι πρόσφυγες και οι μετανάστες οι οποίοι, είτε έφυγαν από το τόπο τους λόγω πολέμου είτε λόγω δυσχερών κοινωνικών ή οικονομικών συνθηκών, ήρθαν στην Ευρώπη με ένα όνειρο για καλύτερες συνθήκες ζωής και τελικά κατέληξαν έγκλειστη στη Λέσβο, χωρίς να έχουν κανέναν έλεγχο της ζωής τους. Και σε αυτή την ομάδα αντίστοιχα έχει δημιουργηθεί ένας φόβος από συγκεκριμένες ατομικότητες της κοινωνίας της Λέσβου που τρέφει ξενοφοβικά αισθήματα που όπως ξέρουμε υπάρχουν περιπτώσεις που αυτή η κλιμάκωση κατέληξε σε πράξεις βίας κατά των προσφύγων και των μεταναστών. Περαιτέρω, το ίδιο το σύστημα (της νεοτερικότητας) αποκλείει τους πρόσφυγες, αφήνοντας τους στο περιθώριο, καθώς οι μηχανισμοί του αντιλαμβάνονται τους πρόσφυγες και τους μετανάστες όχι μόνο ως μια ομάδα που με τα χαρακτηριστικά που έχει δεν μπορεί να γίνει μέλος του συστήματος αλλά δεν τους δίνει και την ευκαιρία να προχωρήσουν σε αλλαγές των χαρακτηριστικών τους ώστε τελικά να θεωρηθούν από το σύστημα χρήσιμοι. «Η παραγωγή «ανθρώπινων απορριμμάτων», ή ακριβέστερα απόβλητων ανθρώπων (των «υπεράριθμων» και των «περιττών», όλων εκείνων δηλαδή που δεν μπόρεσαν ή δεν αφέθηκαν να αποκτήσουν δικαιώματα και να παραμείνουν στο τόπο τους), αποτελεί αναπόφευκτο αποτέλεσμα τους εκσυγχρονισμού και αναπόσπαστο παρακολούθημα της νεοτερικότητας». [Δεμερτζής Ν., 2008].

Ιστορικά όμως, γνωρίζουμε ότι οι πόλεις δημιουργούνται, σε *κόμβους*, ακριβώς δηλαδή στα σημεία που *διασταυρώνονται ροές πληροφοριών* [Castells Μ., 1996] αλλά και αγαθών. Με τον αποκλεισμό λοιπόν της ομάδας των προσφύγων και των μεταναστών παράλληλα περιορίζονται και οι πιθανότητες μιας εξέλιξης της κοινωνίας μας. Υπάρχει βεβαίως η πιθανότητα, η διαταραχή που προκαλεί το «άλλο» να έχει καταστροφικές συνέπειες. Κατά κανέναν όμως τρόπο δε μπορεί αυτό να θεωρηθεί πιθανό στη περίπτωση της Ελλάδας, καθώς μιλάμε για ένα πληθυσμό 60 έως 70.000 προσφύγων στο σύνολο. Κλείνοντας

μπορούμε να σκεφθούμε τις επιλογές της Αμερικής στα τέλη του 19^{ου} αιώνα και τις αρχές του 20^{ου}.

Μέρος Β

Η ιδέα για το βίντεο αρχικά μου είχε έρθει το 2015 και ήθελα να το κάνω ουσιαστικά ένα διηγηματικό ντοκιμαντέρ ως πτυχιακή εργασία. Αρχικά γνώρισα τον Ζαχαρία, ο Ζαχαρίας γεννήθηκε το 1991 μεγάλωσε στη πόλη Agadir, στο κεντρικό Μαρόκο. Έμενε με τους γονείς του και τους τρεις αδερφούς του, από τους οποίους ήταν ο μικρότερος. Αφού τελείωσε το σχολείο, σπούδασε φυσική ενώ παράλληλα δούλευε σε ένα ίντερνετ καφέ. Αργότερα η μητέρα του διαγνώστηκε με καρκίνο και μετά από 5 μήνες τους άφησε. Είδαν αρκετούς γιατρούς, αλλά κανένας δεν ενδιαφέρθηκε να κάνει κάτι. Κατευθείαν μετά το θάνατο της μητέρας του η ζωή του Ζαχαρία άλλαξε.

Εκτός από το ότι τον βασάνιζε ο θάνατος της μητέρας του άρχισε να αντιλαμβάνεται πως δεν ήταν ευχαριστημένος με τη ζωή που θα είχε στη πόλη του, κατά τον ίδιο, οι περισσότεροι άνθρωποι σπαταλούσαν τον χρόνο τους και δεν κάνανε κάτι το δημιουργικό. Μαζί με δύο φίλους του αρχίσανε να σχεδιάζουν το πώς θα φύγουνε από το Μαρόκο για να έρθουν στην Ευρώπη.

Κατά το μεγάλο προσφυγικό κύμα από τη Συρία προς την Ελλάδα το 2015 βρήκε την ευκαιρία να πραγματοποιήσει το όνειρο του. Το Δεκέμβριο του 2015 πετάξανε με αεροπλάνο από το Μαρόκο στη Κωνσταντινούπολη, από εκεί με λεωφορείο πήγανε στη Σμύρνη, όπου ήρθανε και σε επαφή με λαθρέμπορους οι οποίοι θα τους περνούσανε με φουσκωτή βάρκα από τα παράλια της Τουρκίας στη Μυτιλήνη.

Όταν φθάσανε, σταλήκανε στο hot spot της Μόριας για καταγραφή στοιχείων, αλλά, λόγω μεγάλου φόρτου εργασίας και γραφειοκρατίας ο Ζαχαρίας σε αντίθεση με τους δύο φίλους του δεν κατάφερε να πάρει χαρτιά. Μέσω ενός γνωστού του, που δούλευε ως εθελοντής στη Μόρια, δόθηκε στον Ζαχαρία η ευκαιρία να δουλέψει και ο ίδιος ως εθελοντής. Δύο μήνες αργότερα, ακόμη χωρίς να έχει στην κατοχή του χαρτιά παραμονής, «προάγεται» σε υπεύθυνος βάρδιας και μαζί με μερικούς ακόμη εθελοντές νοικιάζουν ένα σπίτι στη Παναγιούδα. Τέλη άνοιξης του 2016 η οργάνωση για την οποία δούλευε ο Ζαχαρίας κλείνει της εγκαταστάσεις της στο νησί και μεταφέρεται στη Θεσσαλονίκη.

Μετακομίζει στο χωρίο της Μόριας το καλοκαίρι του 2016 μαζί με κάποιους άλλους εθελοντές και λίγο αργότερα, βρίσκει δουλεία ως μεταφραστής σε μία άλλη δομή. Κοντά σε αυτή τη περίοδο, η αστυνομία σε έναν έλεγχο τον πιάνει και τον στέλνει πίσω στο hotspot της Μόριας για καταγραφή καθώς δεν είχε πάνω του χαρτιά. Εκεί του δίνεται η ευκαιρία να κάνει αίτηση για άσυλο, αφού περάσει από μια συνέντευξη. Ο Ζαχαρίας καθώς είχε καυγαδίσει με την αστυφύλακα που ήταν υπεύθυνη για τη συνέντευξη, αποφάσισε πως δε θα πάει. Αφού

παραιτήθηκε από τη δουλειά του ως μεταφραστής, στις αρχές του 2017 έπιασε δουλειά ως ξεναγός για ανθρώπους ή οργανώσεις που ήθελαν να κάνουν κάποια δωρεά (αναλάμβανε να τους ξεναγεί και να του δείχνει τα hotspots, τις δομές αλληλεγγύης κ.ο.κ.). Μόλις πριν πέντε μήνες το αίτημα του για άσυλο έγινε δεκτό και συνεχίζει να δουλεύει ως ξεναγός.

Ο Ζαχαρίας, από την αρχή μου είχε κάνει θετική εντύπωση, τόσο γιατί ήταν συμπαθητικός, ευγενικός και απίστευτα εκφραστικός όταν μιλούσε, όσο και γιατί νιώθω πως μπορώ να σχετιστώ μαζί του. Το ότι δεν συμβιβάστηκε με τη ζωή στη πόλη του, το ότι ήθελε κάτι παραπάνω και επίσης το ότι είχε ένα όνειρο το οποίο σε έναν βαθμό το πέτυχε. Μου έχει κάνει επίσης πολύ καλή εντύπωση το ότι ασχολείται με στοιχεία του Ελληνικού πολιτισμού και τον ενδιαφέρουν, λατρεύει το λαϊκό τραγούδι για παράδειγμα. Δυστυχώς καθυστέρησα πολύ τις συνεντεύξεις μαζί του και καθώς ο Ζαχαρίας δεν είχε ανανεώσει τα χαρτιά διαμονής του, συνελήφθη και μεταφέρθηκε στο hotspot της Μόριας όπου έμεινε και έκλειστος για τρεις μήνες.

Μετά από δύο περίπου βδομάδες γνώρισα τον Ίμαν. Σε σχέση με τον Ζαχαρία ο Ίμαν ήταν αρκετά πιο κλειστός στο ότι αφορούσε την προσωπική του ζωή, δεν μοιράστηκε πληροφορίες για την οικογένεια του ή για το ταξίδι του ως την Ελλάδα, αντίθετα όμως με τον Ζαχαρία ο Ίμαν μίλησε πολύ για τις ιδέες του. Ο Ίμαν κατάγεται από το Ιράν και συγκεκριμένα από την πόλη Kerman. Είχε μια καλή ζωή όσον αφορούσε το βιοπορισμό του στο Ιράν και μπορούσε να καλύψει τις ανάγκες του. Ο Ίμαν σπούδαζε λογιστική στο Ιράν και μερικές από τις ασχολίες τους ήταν η ποίηση, το να σκηνοθετεί θεατρικά όμως, πάνω από όλα να παίζει ο ίδιος θέατρο. Με τον καιρό άρχισε να νιώθει μεγάλη πίεση κάτω από την Ισλαμική Κυβέρνηση και αυτός ήταν και ο κύριος λόγος για τον οποίο εγκατέλειψε το Ιράν. Ουσιαστικά ένιωθε πως δεν μπορούσε να σκέφτεται ανοιχτά και πως το Ισλάμ κατεύθυνε την σκέψη του, ακόμη, κατάλαβε πως το θέατρο σαν τέχνη και το Ισλάμ δεν μπορούν να συνδεθούν γιατί για τον ίδιο, το ένα ήταν μια μορφή έκφρασης και το δεύτερο μια μορφή καταπίεσης και ελέγχου. Πέρα από την προσωπική του ζωή ο Ίμαν διέκρινε και μεγάλη αδικία στο πως αντιμετώπιζε η κυβέρνηση του Ιράν τους Αφγανούς πρόσφυγες. Ο ίδιος μαζί με φίλους τους είχαν προσπαθήσει να βοηθήσουν τους δεύτερους όμως, η βοήθεια που μπορούσαν να παρέχουν χωρίς να βρεθούν και οι ίδιοι με προβλήματα ήταν περιορισμένη. Κατά κύριο λόγο, μπορούσαν μόνο να τους παρέχουν λίγο νερό ή φαγητό χωρίς να έχουν προβλήματα με τη κυβέρνηση. Επίσης εάν αμφισβητούσαν τον τρόπο που αντιμετώπιζε η κυβέρνηση τους Αφγανούς πρόσφυγες θα είχαν πάλι προβλήματα με τον νόμο. Για αυτούς λοιπόν τους λόγους ο Ίμαν αποφάσισε να έρθει στην Ελλάδα.

Αρχικά όταν ήρθε στη Λέσβο, αντιλήφθηκε την δύσκολη κατάσταση την οποία βίωναν οι Αφγανοί πρόσφυγες στο Ιράν μίας και ο ίδιος πλέον ήταν πρόσφυγας στην Ελλάδα. Κατά τη

διαμονή του στην Ελλάδα ο Ίμαν αφού πέρασε από την Λέσβο και το hotspot της Μόριας, πήρε έκκριση για να προχωρήσει στην Αθήνα. Έμεινε για κάποιο καιρό στην Αθήνα, αργότερα πήγε και στη Θεσσαλονίκη, όμως μετά από κάποιο καιρό επέλεξε να γυρίσει στην Μυτιλήνη. Αφού γύρισε, ξεκίνησε μαθήματα Ελληνικών αλλά και Αγγλικών στο κέντρο στήριξης προσφύγων Mosaik. Εκεί επίσης έκανε θέατρο αλλά έπαιρνε και μέρος σε βραδιές ποίησης.

Στο πρώτο μέρος της συνέντευξης ο Ίμαν μιλάει για τη ζωή του στο Ιράν, για τις αναμνήσεις του, τα παράπονα του και για το τι τελικά τον έσπρωξε στο να γίνει και ο ίδιος πρόσφυγας. Στη συνέχεια κάνει μια σύγκριση μεταξύ της ζωής των Αφγανών προσφύγων στο Ιράν και της ζωής των προσφύγων εδώ. Στο τελευταίο κομμάτι μιλάει για τα όνειρα και τις ελπίδες που έχει για το μέλλον. Ο Ίμαν έχει ως όνειρο να συνεχίσει το θέατρο εδώ και ίσως κάποια στιγμή εάν μπορεί και του δοθεί η ευκαιρία να ανεβάσει και δικές του παραστάσεις. Ακόμη, θέλει να φτιάξει μια επιχείρηση, στην ουσία κάποιο παζάρι ρούχων και φαγητού και τα κέρδη του να τα δίνει σε φιλανθρωπίες, τόσο για τους πρόσφυγες όσο και για του Έλληνες που είναι σε ανάγκη.

Για τη συνέντευξη με τον Ίμαν αρχικά ως τοποθεσία της συνέντευξης επέλεξα τον αριστερό λιμενοβραχίονα της Μυτιλήνης, τελικά όμως διαπίστωσα πως ακόμη και με μικρόφωνο τύπου ψείρας ο θόρυβος που προκαλούσε ο αέρας ήταν αρκετά ενοχλητικός και καθιστούσε το υλικό άχρηστο.

Έπειτα από συζήτηση και με τον ίδιο αποφάσισα να ζητήσω άδεια από τους υπεύθυνους του Mosaik ώστε να η συνέντευξη να πραγματοποιηθεί εκεί. Οι λόγοι που τελικά επέλεξα το Mosaik ήταν κυρίως δύο, αρχικά το Mosaik είναι κατεξοχήν ένας κοινωνικός χώρος φιλόξενος και αλληλέγγυος στους πρόσφυγες και μετανάστες, προσφέρει μαθήματα αλλά και άλλες δραστηριότητες σε αυτούς και θεωρείται ένας φιλικός χώρος για αυτές τις ομάδες, επίσης, ο ίδιος ο Ίμαν παρακολουθεί μαθήματα Αγγλικών και Ελληνικών σε αυτό το χώρο, όποτε το Mosaik του είναι ένα χώρος οικείος. Στη πρώτη προσπάθεια που έκανα, δεν μου παραχωρήθηκε άδεια, ώστε να μπορέσω να τραβήξω τη συνέντευξη εντός του χώρου καθώς οι υπεύθυνοι ήταν επιφυλακτικοί. Την επόμενη μέρα παρόλα αυτά, ήρθα σε επαφή και συζήτησα με έναν εκ των υπευθύνων του Mosaik και αφού του εξήγησα τι ακριβώς ήθελα να κάνω και πως έχω τη πλήρη συναίνεση του Ίμαν μου έδωσε άδεια να τραβήξω πλάνα από το χώρο και μου παραχώρησε μια αίθουσα για τη συνέντευξη.

Για τη συνέντευξη, ως κυρίως πλάνο διάλεξα να έχω ένα κοντινό πλάνο στο Ίμαν καθώς ο ίδιος ήταν καθιστός πίσω από έδρανο, ενώ, ως δευτερεύον πλάνο επέλεξα ένα πολύ κοντινό στα χέρια του Ίμαν μια και είναι πολύ εκφραστικός με τα χέρια του. Πέρα από τα πλάνα της συνέντευξης κατέγραψα πλάνα από τη Μυτιλήνη αλλά και από τον εξωτερικό χώρο του hotspot της Μόριας. Καταρχάς διάλεξα να συμπεριλάβω πλάνα από τη Μυτιλήνη ώστε να υπάρχει μια ιδέα στο κοινό για το πού λαμβάνουν χώρο τα γεγονότα αυτά. Συγκεκριμένα τα

πλάνα από τον εξωτερικό χώρο του hotspot της Μόριας τα επέλεξα γιατί ο συγκεκριμένος χώρος αποτελεί έναν χώρο σταθμό στην ιστορία του προσφυγικού και μεταναστευτικού στη Λέσβος αλλά και στην Ευρώπη. Ακόμη ο Ίμαν μου έδωσε αρχαιακό υλικό που είχε από θεατρικές παραστάσεις στις οποίες έπαιζε όσο ήταν ακόμη στο Ιράν, το συγκεκριμένο υλικό το χρησιμοποίησα για να υπάρχει και μια πιο ζωντανή εικόνα του παρελθόντος του Ίμαν.

Για το μοντάζ και την επεξεργασία του υλικού διάλεξα το πρόγραμμα Adobe Premier CC, τόσο γιατί το συγκεκριμένο πρόγραμμα κάλυπτε τις απαιτήσεις της επεξεργασία όσο και γιατί είχα εμπειρία από παλαιότερη χρήση.

Βιβλιογραφία

Abercrombie, N., Hill, S., & Turner, B. S. (1991). *Λεξικό Κοινωνιολογίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.

Bauman, Z. (2005). *Σπαταλημένες Ζωές. Οι απόβλητοι της Νεοτερικότητας*. Αθήνα, Εκδόσεις Κατάρτι.

Castells, M. (1996). *The Informational City*, Cambridge - Massachusetts, Blackwell Publishers Ltd.

Hughes, M. & Kroehler C.J. (2007). *Κοινωνιολογία οι βασικές έννοιες*. Αθήνα, Εκδόσεις Κριτική.

King, R., Lazaridis, G., Tsardanidis, C. (2000). *Eldorado or Fortress? Migration in Southern Europe*. Great Britain, Macmillan Press Ltd.

Δεμερτζής, Ν. (2008). *Ο Zygmunt Bauman και η Νεοτερικότητα*. Αθήνα, ΨΕΥ ΕΑΠ.